

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТАЄМНИЦІ СПІЛКУВАННЯ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

THE ESSENCE OF PROCEDURAL GUARANTEES OF PROVIDING THE SECRET OF COMMUNICATION IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Ільченко О.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін та судочинства
Сумський державний університет

Мурач Д.В., студент III курсу
Навчально-науковий інститут права Сумського державного університету

Стаття присвячена комплексному дослідженню сутності процесуальних гарантій забезпечення таємниці приватного життя та спілкування під час кримінального провадження в Україні. Авторами статті проаналізовано сучасний стан нормативно-правового регулювання забезпечення конституційного права на приватне життя в суміжних галузях права, а також актах міжнародного законодавства, ратифікованих Верховною Радою України. Значну увагу приділено питанню конкретизації норм чинного кримінального процесуального законодавства у сфері забезпечення права особи на таємницю спілкування методом наукової редукції вихідних положень рішень судів міжнародної інстанції (Європейський суд із прав людини). У процесі аналізу доведено дисгенезію чинного процесуального законодавства в питанні реалізації права на таємницю приватного життя, а також питанні відповідності законодавства України стандартам Європейського Союзу.

Велику увагу приділено аналітичному аналізу дихотомії легальних та доктринальних положень щодо правової регламентації «розумних границь» та безпосередньо самого права держави втручатися в приватне життя особи. Визначено прогалини в національному законодавстві, що стосуються етимологічного опису та уточнення конкретних теоретичних аспектів юридичного розмежування категорій приватної та професійної таємниці. Відповідно, виділено сутнісні ознаки професійної та приватної таємниці. У роботі на основі рішень Європейського суду з прав людини досліджено правовий механізм забезпечення захисту прав учасників кримінального провадження.

Автори статті акцентують на необхідності втручання держави в приватне життя особи задля забезпечення національної безпеки, при цьому наголошують на позиції щодо ідентифікації акту втручання в приватне життя особи як автономного методу нівелювання впливу криміногенного елемента. Фактично така позиція визначає сутність на основі кримінально-правової характеристики такого методу як ту, що відповідає загальноправовим принципам права. Відповідно, доводиться факт доцільності застосування втручання в особисте життя особи задля детермінації злочинності.

Ключові слова: таємниця спілкування, кримінальний процес, процесуальні гарантії, приватне життя, міжнародний досвід.

The article is devoted to a comprehensive study of the essence of procedural guarantees of privacy and communication during criminal proceedings in Ukraine. The authors of the article analyze the current state of legal regulation of the constitutional right to privacy in related fields of law, as well as acts of international law ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine. Considerable attention is paid to the issue of concretization of the norms of the current criminal procedural legislation in the field of ensuring the right of a person to secrecy of communication by the method of scientific reduction of the original provisions of international courts (European Court of Human Rights). In the course of the analysis the disgenesis of the current procedural legislation on the issue of exercising the right to privacy, as well as the issue of compliance of Ukrainian legislation with the standards of the European Union was proved.

Much attention is paid to the analytical analysis of the dichotomy of legal and doctrinal provisions on the legal regulation of “reasonable limits” and directly the right of the state to interfere in the private life of the individual. Gaps in national legislation concerning the etymological description and clarification of specific theoretical aspects of the legal distinction between the categories of private and professional secrecy have been identified. Accordingly, the essential features of professional and private secrecy are highlighted. The paper, based on the decisions of the European Court of Human Rights, examines the legal mechanism for ensuring the protection of the rights of participants in criminal proceedings to secrecy.

The authors of the article emphasize the need for state intervention in the private life of a person to ensure national security. At the same time, the position on the identification of the act of interference in a person's private life as an autonomous method of leveling the influence of a criminogenic element is emphasized. In fact, such a position determines the essence on the basis of criminal law characteristics of such a method as one that corresponds to the general legal principles of law. Accordingly, the fact of expediency of interference in a person's private life for the purpose of determining crime is proved.

Key words: secrecy of communication, criminal proceedings, procedural guarantees, private life, international experience.

Постановка проблеми. Питання втручання слідства в приватне життя особи, зокрема в таємницю спілкування, в контексті кримінального провадження має доволі спірний характер. Національні та міжнародні нормативно-правові акти поверхнево окреслюють фундаментальні принципи реалізації цієї процесуальної дії. Директива Європейського Парламенту № 2016/680 від 27 квітня 2016 року вказує на необхідності суттєвої аргументації втручання в приватне життя особи з боку держави. При цьому дієвий захист персональних даних в ЄС передбачає зміцнення та детальний опис прав і обов'язків осіб, які здійснюють аналіз персональних даних підозрюваного.

Значимою проблемою є дисгенезія процедурної частини національного законодавства з приводу врегулювання обмеження таємниці спілкування кримінальному процесі. Фактично законодавець детально не регламентує та не вказує точної різниці між виправданим втручанням у приватне життя та свавіллям із боку уповноважених

представників держави. Наведені факти вказують на значний науково-практичний потенціал дослідження цієї теми.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні аспекти процесуальних гарантій забезпечення таємниці спілкування в кримінальному провадженні були висвітлені в працях таких дослідників, як Ю. Грошевий, О. Шило, Л. Удалова, В. Рожнова, Д. Савицький, О. Хабло, М. Погорецький, В. Маляренко, С. Шевчук, А. Суходолов, А. Бичкова, К. Попов, О. Смаглюк, Г. Чернишов, Ю. Шуляк та інші. Варто звернути увагу на дисертаційні дослідження, в яких висвітлені проблеми охорони приватного життя особи під час кримінального процесу, таких учених, як А. Ткачик, І. Савляк, М. Єфремова, О. Наливайко, В. Корнуков, А. Хуаде. Однак є нагальна потреба в комплексному дослідженні категорій процесуальних гарантій забезпечення таємниці спілкування у кримінальному процесі в Україні з подальшим висвітленням та ґрунтовним аналізом проблем та шляхів їх подолання.

Метою статті є комплексне дослідження процесуальних гарантій забезпечення таємниці спілкування в кримінальному провадженні.

Виклад основного матеріалу. Питання процесуального забезпечення та відповідного гарантування учасникам кримінального провадження права на таємницю спілкування є одним із найбільш дискусійних у науці кримінально-процесуального права. Первинно право на збереження таємниці спілкування та повагу приватного життя особи закріплене в актах міжнародного законодавства, а саме: у статтях 6 та 8 Конвенції ООН про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року, статті 12 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 року, статті 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права від 16.12.1966 року, статті II-41 Договору про запровадження Конституції для Європи (проект) від 13.06.2003 року тощо. На національному рівні ратифікація цих міжнародних актів зумовила інтеграцію стандартів світового співтовариства щодо забезпечення права на таємницю спілкування в контексті кримінального процесу в статті 31 Конституції України та статтях 7 і 14 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України).

Ключовою нормою, що дає легальне тлумачення таємниці спілкування, є положення статті 14 КПК України, в якій наголошується, що під час кримінального провадження кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування [1].

Систему процесуальних дій, спрямованих на обмеження таємниці спілкування, становлять:

- ухвали слідчого судді суду першої інстанції, на підставі яких надається тимчасовий доступ до речей та документів та проводиться обшук [2, с. 159–160];

- ухвали слідчого судді апеляційного суду, слідчого судді Вищого антикорупційного суду, на підставі яких проводяться: аудіо-, відеоконтроль особи; накладення арешту на кореспонденцію, огляд і виїмка кореспонденції, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, електронних інформаційних систем, спостереження за особою та аудіо-, відеоконтроль місця [2, с. 159–160].

Саме поняття «таємниця спілкування» має доволі широкий спектр визначення та охоплює цілісний базис засад невтручання у приватне життя особи. І хоча засада невтручання у приватне життя особи є ширшим поняттям, її можна визначити як узагальнюючу дефініцію, що включає в себе окремо взяті автономні засади кримінального процесу щодо захисту приватного життя особи.

І. Михайленко розглядає право на недоторканність приватного життя як природне, особисте, невід’ємне право людини, позбавлене майнового змісту, визнане безумовним і охоронюване державою [3]. Тобто недоторканність приватного життя застосовується дослідниками в контексті конституційного права. Кримінально-процесуальна автентичність права на приватне життя передбачає більш конкретні форми комунікації осіб для створення оптимальних умов вчинення правопорушення. Так, А. Ткачик у своєму дисертаційному дослідженні виокремлює такі складники таємниці спілкування: таємниця листування; таємниця телефонних розмов; таємниця телеграфної кореспонденції; таємниця іншої кореспонденції; таємниця інших форм спілкування [4, с. 158]. Зауважимо, що вчений вказує на невизначене коло форм спілкування, що говорить про необхідність уточнення конкретних специфічних ознак форм спілкування. На нашу думку, доречно надати дефініцію «таємниці спілкування» в контексті кримінального процесу.

Так, на думку Л. Воеводіна, конституційне право громадян на таємницю листування означає державну охорону від незаконного ознайомлення з усіма видами кореспонденції, телефонними переговорами, документами, що містять відомості, оголошення яких громадянин чомусь

вважає небажаними [5]. Схожої думки і А. Ткачик: «таємниця спілкування полягає в недопущенні розголошення інформації, яка передається особами під час листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування за умови, що особи бажають її зберегти в таємниці» [2, с. 3]. І. Петрухін зазначає, що таємниця листування – гарантія охорони інтимних та інших особистих сторін життя громадян, умова щирого спілкування між ними [6, с. 120]. Л. Лобойко у своїй праці визначає, що це правове положення, згідно з яким всім громадянам гарантуються таємниця і недоторканність їхньої кореспонденції, телефонних розмов та інших форм спілкування» [7, с. 57]. Доволі схоже визначення з певними доповненнями надають Л. Удалова та В. Рожнова: «це конституційно-правове положення, згідно з яким під час кримінального провадження кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування (стаття 31 Конституції України, стаття 14 КПК України)» [8, с. 39]. На думку І. Савляк, таємниця спілкування як засада кримінального провадження – це правове положення, згідно з яким під час кримінального провадження кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, інших форм спілкування, яка може бути обмежена лише на підставі судового рішення у випадках, визначених законом [9, с. 175].

Зауважимо, що вищевикладені автори окреслюють конкретне коло форм вербальної комунікації особи. Ми підтримуємо доктринальну позицію А. Ткачика та вказуємо на постійний розвиток форм спілкування осіб, що зумовлений науково-технічним прогресом суспільства. Варта уваги не лише форма, а й коло суб’єктів спілкування. З цього приводу не погоджуємося з думкою О. Білічак, яка вважає, що поняття «приватне спілкування» охоплює взаємні стосунки, ділові, дружні зв’язки особистого характеру, що не мають офіційного значення, неділового характеру та існують поза державною службою [10, с. 99]. Фактично таке визначення звужує коло форм спілкування до тих, що не є суто офіційними, тобто тих, які не передбачають пряму взаємодію з представниками органів державної влади та місцевого самоврядування. Таке визначення не враховує ймовірності попередньої змови працівників державної служби для вчинення протиправних дій. Дослідник С. Шевчук, виходячи з практики Європейського суду з прав людини, виокремлює як основний складник права на повагу до приватного життя саме його комунікативний елемент, а не конкретне коло суб’єктів. До його складових частин належать безпека та приватність листування, електронної пошти, телефонних розмов та інших видів приватних комунікацій [11, с. 362]. При цьому приватна комунікація ідентифікується такою саме з огляду на тему такої комунікації, а не засіб чи умови її проведення.

Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Копланд проти Сполученого королівства» від 02.04.2007 року зумовило якісні зміни національного законодавства Сполученого королівства щодо загальних гарантій захисту приватного життя, за яких роботодавці позбавлялися права записувати або контролювати повідомлення працівників без їхньої згоди. За вимогою керівника коледжу був встановлений контроль за використанням телефону, електронної пошти та Інтернету співробітником навчального закладу. Відповідно, телефонні дзвінки зі службових приміщень, що охоплюють поняття «особисте життя» і «кореспонденція», являли собою втручання в право людини на повагу до особистого життя і кореспонденції [12]. Тому категорія «таємниця спілкування» має не лише розглядатися з боку повсякденного життя особи, а й включати її професійну діяльність.

Таким чином, пропонуємо під правом на недоторканність приватного життя в кримінальному процесі розуміти закріплене та гарантоване кримінальним законодавством

право особи на збереження таємниці різних форм приватного життя під час її безпосередньої участі в кримінальному провадженні.

Варто зазначити, що право на забезпечення таємниці спілкування в кримінальному процесі та конституційному праві визнається дослідниками одним із ключових поряд із правом щодо недоторканності житла. При цьому питання забезпечення таємниці спілкування для усіх осіб, що пов'язані з ходом розгляду конкретної кримінальної справи, є досить спірним та проблематичним із позиції забезпечення виконання вимог, визначених у частині 2 статті 9 КПК України щодо обов'язку повного та всебічного дослідження суб'єктами провадження усіх обставин справи. Так, пункт 2 частини 4 статті 258 КПК України визначає зможу за ухвалою слідчого судді втручатися у приватне спілкування методом арешту, огляду та виїмки кореспонденції [1].

Як визначають Ю. Грошевий та О. Шило, на відміну від інших слідчих дій, зняття інформації з каналів зв'язку та накладення арешту на кореспонденцію є такими, що здійснюються негласно. Специфічними особливостями цих процесуальних дій є те, що вони закриті для осіб, яких стосуються, і саме ця обставина зумовлює необхідність існування ефективних гарантій захисту прав цих осіб, які б унеможливили надання органам державної влади дискреційних повноважень, що мають необмежений характер [13, с. 159].

Фактично ми можемо спостерігати конкретну дію в сфері правового регулювання, суть якої полягає в неможливості дійти конкретного консенсусу з приводу регулювання забезпечення таємниці приватного життя особи та забезпечення її безпеки. Вибираючи вектор політики суцільної заборони вторгнення в приватне життя особи, ми уніфікуємо можливість виявлення потенційних правопорушень, що можуть мати негативні наслідки.

В. Маляренко вказує на можливість втручання в кореспонденцію виключно з метою запобігти злочинів чи з'ясувати істину під час розслідування кримінальної справи, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо [14, с. 150].

Відповідно до частини 2 статті 8 Конвенції ООН про захист прав людини та основоположних свобод, право на приватне життя може бути обмежене органами державної влади, якщо ситуація відповідає таким критеріям: законність втручання; досягнення однієї із законних цілей, що включають у себе широке коло інтересів держави та суспільства («в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб»); необхідність у демократичному суспільстві для досягнення іншої мети. Тобто таке втручання держави має бути пропорційним переслідуванню законним цілям та мати на меті забезпечення виконання відповідними правоохоронними органами покладених на них завдань та функцій.

Однак зауважимо, що процесуальні гарантії в цьому разі виступають як своєрідний механізм забезпечення об'єктивного виконання принципу справедливості та законності як слідства, так і всього кримінального судочинства. Тобто ключовим завданням кримінально-процесуальних гарантій забезпечення таємниці спілкування в кримінальному провадженні є саме недопущення зловживання процесуальними правами з боку представників державної влади та захист особи, держави та суспільства від кримінальних правопорушень за допомогою їх своєчасного виявлення методом втручання в приватне життя особи.

Відповідно, погоджуємося з думкою М. Погорецького, який під кримінально-процесуальними гарантіями розуміє визначені кримінальним процесуальним законом засоби та способи, спрямовані на реалізацію прав та обов'язків усіх суб'єктів кримінального процесу, забез-

печення реалізації їхніх законних інтересів, а також на досягнення мети та виконання завдань кримінального судочинства [15, с. 16]. Судова практика тільки підтверджує нашу позицію.

У положенні пункту 47 Рішення Європейського суду з прав людини від 10.08.2006 року щодо справи «Ляшко проти України» зазначено: «Суд має перевірити, чи було втручання виправданим та необхідним у демократичному суспільстві та, зокрема, чи було воно пропорційним, і чи були причини, надані національними органами влади на його виправдання, важливими та достатніми» [16]. При цьому доволі важливими є форма та спосіб, у який спілкуються особа, адже спілкування з використанням Інтернет-технологій та спілкування методом телефонної розмови використовується людьми з різною метою та мають суттєві автентичні особливості. Інформація, котру можуть отримати слідчі з Інтернет-листування особи може бути у форматі відео – чи аудіозаписів, також це можуть бути текстові повідомлення, електронні фотографії та довільні документи. Втручання в телефонну розмову надає слідству інформацію виключно в аудіоформаті. Відповідно, це може значно вплинути на рівень складності забезпечення дотримання умов, визначених у частині 2 статті 9 КПК України щодо обов'язку всебічного та повного дослідження усіх обставин, що тим чи іншим чином стосуються кримінального провадження [1].

Таким чином, використання процесуального права суб'єктів владних повноважень на втручання в таємницю приватного життя саме в кіберпросторі є найбільш оптимальним з позиції повноти збереження інформації, що зумовлює вдале та своєчасне застосування з боку держави відповідних процесуальних дій із запобігання вчинення правопорушення. Однак це право оспорується власниками ІТ-компаній, таких як Telegram, що своєю чергою створює оптимальні криміногенні умови для вчинення злочину. Наприклад, 13 листопада 2015 року в Парижі терористи організували шифровані комунікації із залученням технологій Tor і blockchain, а також використовували Telegram та інші захисні месенджери [17, с. 84–85].

А. Суходолов та А. Бичкова розкривають проблему злочинного використання засобів Інтернет комунікацій та вказують на нагальну потребу врегулювання цього питання [18].

Фактично такий месенджер, як Telegram, є одним із ключових у контексті Інтернет-комунікації злочинних угруповань та осіб, що займаються протиправною діяльністю у сфері збуту наркотичних речовин, дитячої порнографії тощо. Таким чином, постає питання щодо нагальної необхідності взаємодії уповноважених органів державної влади та ІТ-корпорацій.

Доволі цікавою є практика Європейського суду із захисту прав людини стосовно питань щодо вилучення інформації, яка належить до категорії службової або професійної таємниці. Адже, як було зазначено раніше, питання розмежування «професійного» та «приватного» життя особи є доволі спірним та вимагає окремої уваги. У справі Європейського суду з прав людини від 21.01.2021 року «Кадура та Смалій проти України» (Заяви № 42753/14 та № 43860/14) Суд визнав порушенням положень статті 8 Конвенції ООН із захисту прав людини і основоположних свобод те, що під час розгляду справи не було продемонстровано, що існували будь-які гарантії проти неналежного та свавільного доступу органів державної влади до інформації, яка становить професійну таємницю адвоката [19]. У справі з аналогічного фабулою Судом було надано певну альтернативу щодо врегулювання цього питання. Так, у пунктах 62 та 63 Рішення Європейського суду з прав людини від 05.10.2012 року у справі «Головань проти України» зазначено: «відповідні гарантії, такі як присутність та діюча участь незалежного спостерігача, завжди мають бути доступними під час обшуку офісу адвоката для забезпечення того, щоб

матеріал, який захищається адвокатською таємницею, не було вилучено. При цьому такий спостерігач повинен мати обов'язкову юридичну кваліфікацію, щоб фактично брати участь у процесі. Крім того, він також має бути зв'язаний адвокатською таємницею, щоб гарантувати захист конфіденційного матеріалу та прав третіх осіб. Зрештою, спостерігач має бути наділений необхідними повноваженнями, щоб бути спроможним запобігти під час аналізу процесу будь-якому можливому втручанню в адвокатську таємницю» [20]. У цих справах категорія «професійна таємниця» розглядається як частина приватного життя особи і підтверджується положеннями, що вказують на особисту зацікавленість адвоката. Отже, Суд у цьому рішенні намагається принципово дійти консенсусу щодо створення «розумних меж» втручання в приватне життя особи способом наділення незалежного представника спеціальним правовим статусом, що передбачає право на постійний моніторинг уповноважених підрозділів під час проведення такої слідчої дії, як обшук. Фактично залучення такого суб'єкта є однією із визначених міжнародним законодавством процесуальних гарантій забезпечення таємниці спілкування в кримінальному процесі.

Аналіз рішення Суду дає підстави визначити особливості правового статусу суб'єкта моніторингу:

– такий суб'єкт має бути прямо зацікавлений у нерозголошенні конкретної професійної таємниці: будь то особиста зацікавленість чи обов'язок, покладений на особу посадовою інструкцією;

– такий суб'єкт повинен мати підтверджуючі документи, що визначають його безпосереднє відношення до таємної інформації (договір про надання адвокатських послуг, ліцензія на право зайняття адвокатською діяльністю);

– діяльність вибраного суб'єкта має бути визначена у переліку статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 року, адже перелік містить виключний список видів діяльності, що потребують спеціальної підготовки і результати якої можна визнати професійною таємницею.

Проблемою залишається дисгенезія етимологічної складової частини національного законодавства. Є нагальна проблема доктринально визначити поняття «професійна таємниця» задля конкретного наукового відділення цього поняття від поняття «приватна таємниця», адже чинне вітчизняне законодавство не дає легального визначення терміна «професійна таємниця». Однак

у Законі України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» від 12.07.2001 року, а саме в його минулій редакції від 08.02.2014 року, «професійна таємниця» визначається як матеріали, документи, інші відомості, якими користуються в процесі та у зв'язку з виконанням своїх посадових обов'язків посадові особи державних органів, що здійснюють регулювання ринків фінансових послуг, та особи, які залучаються до здійснення цих функцій, і які забороняється розголошувати в будь-якій формі до моменту прийняття рішення відповідним уповноваженим державним органом [21]. Серед дослідників доволі гарне визначення надає Г. Резнікова: «Професійна таємниця – це інформація обмеженого доступу, що стала відомою або була довірена представнику певної професії через виконання ним своїх професійних чи службових обов'язків, неправомірне розголошення чи використання якої може спричинити настання негативних наслідків як для власника такої інформації, так і для інших осіб, чий інтереси захищаються законом» [22, с. 30]. А. Єфремова надає схоже визначення: «Професійна таємниця – це конфіденційна інформація, що охороняється законом та яка довірена або стала відомою з огляду на виконання особою професійних обов'язків, не пов'язаних із державною цивільною або муніципальною службою, несанкціоноване порушення конфіденційності якої спричиняє негативні наслідки для її власника» [23, с. 193]. Різниця між приватною та професійною таємницею полягає в тому, що незаконне розголошення останньої зумовлює настання негативних наслідків насамперед для держави чи організації, а вже потім для самої особи.

Висновки. Отже, процесуальні гарантії забезпечення таємниці спілкування в кримінальному провадженні – це закріплені кримінальним процесуальним законодавством засоби та методи, спрямовані на реалізацію прав та обов'язків суб'єктів кримінального процесу щодо таємниці спілкування. Суть таємниці спілкування полягає в недопущенні розголошення інформації, яка передається особам під час реалізації ними певної форми спілкування.

Завданнями процесуальних гарантій забезпечення таємниці спілкування в кримінальному провадженні є недопущення зловживання своїми процесуальними правами з боку представників державної влади та захист особи, держави та суспільства від кримінальних правопорушень за допомогою їх своєчасного виявлення методом втручання в приватне життя особи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс від 13.04.2012 р. № 4651-VI. Дата оновлення: 04.10.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 03.11.2021).
2. Ткачик А.Б. Таємниця спілкування та її обмеження в кримінальному провадженні : дис. ... докт. філософії : 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» (081 – Право). Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 185 с.
3. Михайленко І.В. Поняття і зміст права на недоторканність приватного життя. *Проблеми законності*. 2011. № 113. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ponyatie-i-soderzhanie-prava-na-neprikosnovennost-chastnoy-zhizni>.
4. Ткачик А.Б. Поняття та зміст таємниці спілкування у кримінальному провадженні. *Юридична наука*. 2020. № 1. С. 156–161.
5. Воеводін Л.Д. Конституционные права и обязанности советских граждан. Москва : Изд-во Моск. ун-та, 1972. 300 с.
6. Петрухин И.Л. Личная жизнь: пределы вмешательства. Москва : Юрид. лит., 1989. 192 с.
7. Лобойко Л.М. Кримінальний процес : підручник. Київ : Істина, 2014. 432 с.
8. Удалова Л.Д., Рожнова В.В., Савицький Д.О., Хабло О.Ю. Кримінальний процес України у питаннях і відповідях : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Скіф», 2013. 256 с.
9. Савляк І.І. Таємниця спілкування як засада кримінального провадження : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2018. 229 с.
10. Білічак О.А. Втручання у приватне спілкування за кримінальним процесуальним законодавством України. *Слово Національної школи суддів України*. 2018. № 2. С. 94–110.
11. Шевчук С. Судовий захист прав людини: практика Європейського суду з прав людини у контексті західної правової традиції. Київ : Реферат, 2007. 848 с.
12. Case of Copland vs. United Kingdom (Application no. 62617/00): Judgment European Court of Human Rights, 03 April 2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-117767&filename=001-117767.pdf&TID=ihgdxqxfni> (дата звернення: 17.11.2021).
13. Грошевий Ю.М., Шило О.Г. Забезпечення права на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції при проведенні досудового розслідування злочинів. *Питання боротьби зі злочинністю* : збірник наукових праць. 2012. Вип. 23. С. 158–167.
14. Маляренко В.Т. Реформування кримінального процесу України в контексті європейських стандартів. Теорія, історія і практика : монографія. Київ : Ін Юре, 2004. 544 с.

15. Погорецький М.А. Поняття кримінально-процесуальних гарантій. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2014. № 2(10). С. 1–23.
16. Справа «Ляшко проти України» (Заява N 21040/02): Справа від 10.08.2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_275#Text.
17. Куцій М.С. Сучасні комунікаційні технології для посередницького зв'язку в конфіденційному співробітництві. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2016. № 2. С. 83–89.
18. Суходолов А.П., Бычкова А.М. Цифровые технологии и наркопреступность: проблемы противодействия использованию мессенджера «Телеграм» в распространении наркотиков. *Всероссийский криминологический журнал*. 2019. № 13 (1). С. 5– 17.
19. Справа «Кадура та Смалій проти України» (Заяви № 42753/14 та № 43860/14): Справа від 21.01.2021 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_f71#Text (дата звернення: 10.11.2021).
20. Справа Головань проти України : рішення Європейського суду з прав людини від 05.10.2012 року № 41716/06. URL: <https://precedent.in.ua/2016/02/25/golovan-protuv-ukraynu> (дата звернення: 10.11.2021).
21. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12 липня 2001 року. № 2664-III. Дата оновлення: 08.02.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14/ed20140208#n29> (дата звернення: 09.11.2021).
22. Резнікова Г.І. Криміналістична характеристика злочинів щодо розголошення професійних таємниць : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / НДІ вивч. проблем злочинності ім. акад. В.В. Сташиса НАПрН України. Харків, 2015. 264 с.
23. Ефремова М.А. Уголовно-правовая охрана информационной безопасности : дис.... докт. юрид. наук : 12.00.08 / ФГКОУ ВО «Академия Генеральной прокуратуры Российской Федерации», 2018. 427 с.